

Nr 43

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 101, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag angående ändring i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande och
2. lag angående upphävande av 10 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till lagstiftning som ger Kungl. Maj:t rätt att förordna, att kommuner i område som utgör en enhet i bostadsförsörjningshänseende skall anordna gemensam bostadsförmedling. Meddelas sådant förordnande, blir kommunerna skyldiga att samverka i kommunalförbund för bostadsförmedlingsverksamheten och att tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder. Dessa grunder och bostadsförmedlingarnas tillgång till bostäder har behandlats i prop. 1967: 100.

Vidare föreslås skyldighet för kommun att fortlöpande samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen och att genom lämpligt organ informera de bostadssökande härom. Slutligen föreslås att den nuvarande verksamheten med kommunala bostadsbyggnadsprogram lagfästs.

Lagändringarna föreslås träda i kraft vid utfärdandet.

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande

Härigenom förordnas, dels att 2 och 3 §§ lagen den 10 juli 1947 om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 4 §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Kommun är ————— för bostadsförsörjningsändamål.
Från skyldighet ————— Kungl. Maj:t föreskriver.

Genom lämpligt organ skall kommun fortlöpande samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen och på begäran underrätta bostadsökande om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas belägenhet, storlek och utrustning, bostadskostnader samt andra förhållanden som bostadsökande behöver kännedom om.

3 §.

Kommun med mera än 10 000 invånare, så ock annan kommun, beträffande vilken Kungl. Maj:t med hänsyn till bebyggelsens snabba utveckling eller andra särskilda omständigheter så föreskrivit, skall till ledning för kommunens framtida åtgärder med avseende å bostadsproduktion inom kommunen uppgöra bostadsförsörjningsplan. Sådan plan skall upprättas efter samråd med den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer samt efter antagandet tillställas nämnda myndighet.

Bostadsförsörjningsplan skall län-

I den omfattning som Kungl. Maj:t bestämmer skall kommun fortlöpande upprätta bostadsbyggnadsprogram i syfte att främja att bostadsbyggandet inom kommunen förberedes och genomföres på ett ändamålsenligt sätt.

Bostadsbyggnadsprogram skall upprättas efter samråd med myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer och tillställas myndigheten.

Närmare föreskrifter om bostadsbyggnadsprogram meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

da till huvudsaklig efterrättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen. Erfordras mera väsentliga avvikelser från planen skall ny plan upprättas.

Närmare föreskrifter angående upprättandet av bostadsförsörjningsplan meddelas av Kungl. Maj:t.

4 §.

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, äger Kungl. Maj:t förordna, att kommun skall anordna avgiftsfri bostadsförmedling samt att kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skola anordna gemensam sådan förmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

Har förordnande meddelats om gemensam bostadsförmedling, skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund. Enas de icke om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse, beslutar länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län beröras, Kungl. Maj:t. I övrigt gäller lagen den 31 maj 1957 (nr 281) om kommunalförbund.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

**angående upphävande av 10 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429)
om hyresreglering m. m.**

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 19 juni 1942 om hyresreglering m. m. skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Motionsyrkanden

Utskottet har i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 821 av herrar *Dahlén* och *Lundström* samt II: 1026 av herr *Gustafsson* i Skellefteå *m. fl.*, i vilka motioner hemställs »att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 101 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att kommunens skyldighet att svara för information åt bostadssökande ej skall kunna överföras på visst bostadsföretag».

b) de likalydande motionerna I: 822 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 1025 av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, i vilka motioner hemställs »att riksdagen måtte med anledning av proposition nr 101/1967 antaga det vid propositionen fogade

Förslag

till lag angående ändring i lagen den 10 juli 1947 om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande *med den ändringen* att 3 och 4 §§ erhåller följande lydelse:

3 §.

I den omfattning som Kungl. Maj:t bestämmer skall kommun fortlöpande upprätta bostadsbyggnadsplan. Denna skall lända till huvudsaklig efterrättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen.

Bostadsbyggnadsplan skall upprättas efter samråd med myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer och tillställas myndigheten. Närmare föreskrifter om bostadsbyggnadsplan meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

4 §.

Kungl. Maj:t äger förordna att i kommun avgiftsfri bostadsförmedling skall anordnas på kommunens bekostnad.

Kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende äga rätt att genom överenskommelse i frivillig samverkan gemensamt anordna bostadsförmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.»

c) de likalydande motionerna I: 823 av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Svanström* samt II: 1027 av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Larsson* i Öskeviksby, i vilka motioner hemställs »att riksdagen måtte antaga de i proposition nr 101 framlagda förslagen till lagstiftning med den ändringen att 4 § erhåller nedan angivna lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, äger Kungl. Maj:t förordna, att kommun skall anordna avgiftsfri bostadsförmedling samt att kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skola anordna gemensam sådan förmedling och tilllämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

Har förordnande meddelats om gemensam bostadsförmedling, skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund. Enas de icke om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse, beslutar länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län beröras, Kungl. Maj:t. I övrigt gäller lagen den 31 maj 1957 (nr 281) om kommunalförbund.

Om det för bostadsförsörjningens främjande är *synnerligen nödvändigt* äger Kungl. Maj:t förordna, att, *då frivillig kommunal samverkan inte kunnat uppnås*, kommun skall anordna avgiftsfri bostadsförmedling samt att kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skola anordna gemensam sådan förmedling och tilllämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

Har förordnande meddelats om gemensam bostadsförmedling, skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund. Enas de icke om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse, beslutar länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län beröras, Kungl. Maj:t. I övrigt gäller lagen den 31 maj 1957 (nr 281) om kommunalförbund.»

d) motionen II: 1015 av herr *Jansson m. fl.*, i vilken motion hemställs »att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i det föreliggande förslaget till lag angående ändring i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande att i 4 § första stycket tillägges:

Bostadsförmedlingen skall förmedla alla inom området nyproducerade och ledigblivna hyreslägenheter.»

Inledning

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, anför inledningsvis i propositionen följande.

1962 års bostadsförmedlingsutredning¹ tillsattes med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1962 av dåvarande chefen för socialdepartementet för att utreda frågor om bostadsförmedlingens organisation och

¹ Lagmannen Folke Nyqvist, ordförande, direktören Claes Breitholtz, förbundsjuristen Mats Edling, numera statsrådet Lennart Geijer och biträdande stadsrevisorn Sture Lennerfors.

principer. Den 29 november 1963 uppdrog Kungl. Maj:t på min föredragning åt utredningen att skyndsamt med förtur lägga fram förslag till åtgärder för att få till stånd en gemensam och effektivare bostadsförmedling för kommuner som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende. Till fullgörande av det sistnämnda uppdraget har utredningen den 10 september 1965 lämnat betänkandet »Gemensamma bostadsförmedlingar» (SOU 1965:51). I betänkandet undersöks de lagtekniska förutsättningarna för att anordna kommunal bostadsförmedling som är gemensam för flera kommuner.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens hyresråd, kommunalrättskommittén, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Kopparbergs län, stadskollegiet i Stockholm, som bifogat yttranden från vissa kommunala myndigheter i staden, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund (HSB), Svenska Riksbyggen, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Stockholms förorters samarbetsnämnd, Stor-Stockholms planeringsnämnd, Stor-Göteborgs samarbetskommitté och Göteborgs förorters förbund. Länsstyrelserna har bifogat yttranden från sammanlagt 15 städer, 5 köpingar, 15 landskommuner och 10 kommunblocks samarbetsnämnder.

Den 6 december 1966 har utredningen lämnat sitt slutbetänkande »Kommunal bostadsförmedling» (SOU 1967:1). Där behandlar utredningen bl. a. bostadsförmedlingarnas tillgång till bostäder, frågan om s. k. obligatorisk bostadsförmedling samt bostadsförmedlingarnas verksamhet och anvisningsnormer vid lägenhetsfördelningen.

Över slutbetänkandet har efter remiss yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens hyresråd, överståthållarämbetet — som bifogat yttranden från Stockholms stad — länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län — vilka bifogat yttranden från kommuner — Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Näringslivets byggnadsdelegation, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, SABO, HSB, Svenska riksbyggen, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Stockholms förorters samarbetsnämnd, Stor-Stockholms planeringsnämnd, Stor-Göteborgs samarbetskommitté, Göteborgs förorters förbund och Malmö förorters samarbetsnämnd. Yttranden har därjämte lämnats av överbefälhavaren, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Utlandssvenskarnas förening.

Frågorna om bostadsförmedlingarnas tillgång till bostäder, obligatorisk bostadsförmedling och anvisningsnormerna har jag anmält tidigare denna dag i samband med förslag till riktlinjer för bostadspolitiken m. m. (prop. 2* — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 9 saml. 3 avd. Nr 43*

nr 100). De förslag som bostadsförmedlingsutredningens betänkanden i övriga delar föranleder mig att lägga fram och vilka fordrar lagstiftning vill jag anmäla nu. Samtidigt torde jag få anmäla förslag om en lagändring som föranleds av verksamheten med kommunala bostadsbyggnadsprogram.

Gemensamma bostadsförmedlingar

I fråga om nuvarande förhållanden på området, bostadsförmedlingsutredningens motiv och förslag samt remissyttranden däröver hänvisas till prop. s. 6—25.

Departementschefen

I mitt anförande till statsrådsprotokollet den 29 november 1963 angående tilläggsdirektiv till bostadsförmedlingsutredningen yttrade jag att behovet av samordnad och effektivare bostadsförmedling inom framför allt Storstockholmsområdet efter hand hade blivit alltmer accentuerat. Jag ansåg det angeläget att möjligheter skyndsamt skapades att förmå kommuner i ett gemensamt bostadsförsörjningsområde att anordna gemensam bostadsförmedling för hela området.

F. n. saknas möjlighet för statsmakterna att ålägga kommuner att samverka i fråga om bostadsförsörjningen. Bostadsförmedlingsutredningen föreslår, utan att uttala sig om behovet av gemensamma bostadsförmedlingar, lagstiftning av fullmaktskaraktär, som ger Kungl. Maj:t rätt att mot de berörda kommunernas vilja förordna att de skall anordna gemensam bostadsförmedling. Flertalet remissinstanser anser att gemensamma bostadsförmedlingar behövs och att Kungl. Maj:t bör få den föreslagna fullmakten.

Frågan om gemensamma bostadsförmedlingar har aktualitet främst i storstadsområdena. Den omvandling som äger rum inom näringslivet medför bl. a. att allt fler människor för sin utkomst måste bo i dessa områden. Storstadsområdena ger i allmänhet ökade möjligheter till utbildning och valfrihet i fråga om yrke, arbetsanställning, fritidsverksamhet m. m. Dessa förhållanden påverkar flyttningsströmmen till storstadsområdena. Flertalet av dem som söker bostad i en storstadsregion torde inte ha sina bosättningsönskemål i nämnvärd grad inriktade på någon viss kommun inom regionen utan är sannolikt ofta benägna att betrakta hela regionen som en gemensam bostadsmarknad. Nuvarande ordning innebär emellertid att möjligheterna att få bostad växlar mellan skilda kommuner inom området. Dessa olikheter uppfattas med rätta ofta som orättvisa. De bostadssökande tvingas inte sällan på grund av att olika väntetider och förmedlingsnormer tillämpas i området att acceptera en bostad som ligger långt ifrån arbetsplatsen.

Som utredningen framhåller föreligger inget kommunalrättsligt hinder

för kommuner att komma överens om samverkan i bostadsförmedlingsverksamheten. I storstadsområdena har kommunerna också frivilligt sökt samordna sina bostadsförmedlingar. Jag har fortlöpande följt detta arbete i Stockholmsområdet, där olägenheterna av nuvarande ordning är mest framträdande. Remissyttrandena från överståthållarämbetet, Stockholms bostadsförmedling, Stor-Stockholms planeringsnämnd och majoriteten i Stockholms förorters samarbetsnämnd ger vid handen att samordningssträvandena i Storstockholmsområdet inte givit tillfredsställande resultat. Yttrandet från Göteborgs bostadsförmedling har samma innebörd för Göteborgsområdets del. Rådande olikheter belyses också av följande ur utredningens slutbetänkande hämtade uppgifter från en undersökning av år 1965 beviljade förturer i form av lägenhetsreservationer för vissa yrkesgrupper samt av sociala och medicinska skäl.

Undersökningen omfattar 154 kommuner, däribland alla de större städerna utom Göteborg. I genomsnitt har 33 % av de lägenheter som förmedlats anvisats med förtur. Stora avvikelser finns mellan olika kommuner. Förtursandelen är mycket låg i Stockholm, 2 %, och i Malmö, 18 %. I storstädernas förortskommuner är andelen däremot hög: i Stockholms förortskommuner 39 %, i Göteborgs förortskommuner 34 % och i förortskommunerna till Malmö 44 %. I övriga städer utgör förturerna mer än en tredjedel. Den vanligaste förtursanledningen är anställning inom industrin som svarar för mellan 25 och 40 % av samtliga förturer i alla kommunerna utom Stockholm. Där är anställning i samhällelig verksamhet helt dominerande förtursanledning med 82 % mot ca 25 % i övriga kommuner.

I Storstockholmsområdet har det hittills visat sig omöjligt att nå enighet om gemensam bostadsförmedling med rätt för varje deltagande kommun att för egna ändamål reservera högst 20 % av de lägenheter som kommunerna förfogar över för förmedling.

Jag anser att utvecklingen nu visat att möjligheter till statligt ingripande behövs för att få till stånd den samverkan som bäst gagnar effektivitet och rättvisa.

Vid remissbehandlingen av utredningens första betänkande ville några remissinstanser avvakta utredningens förslag om bostadsförmedlingarnas tillgång till bostäder och om anvisningsnormerna. Utredningen har nu i sitt slutbetänkande lagt fram förslag i dessa ämnen. Anvisningsnormerna påverkar frågan om gemensamma förmedlingar på det sättet att den enhetlighet som är syftet med gemensam förmedling kräver att alla kommuner som deltar i den gemensamma förmedlingen följer samma anvisningsnormer. Frågorna om bostadstillgången och anvisningsnormerna har jag anmält tidigare denna dag (prop. 1967:100). Om den ordning jag därvid förordat genomförs, kommer i båda dessa hänseenden att finnas underlag för gemensamma bostadsförmedlingar.

Utredningen föreslår att det statliga ingripandet skall kunna avse bara

kommuner inom ett område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende. Detta förslag har inte mött någon erinran och jag biträder det. Det kan således bli fråga om samverkan mellan kommuner i olika kommunblock. Med stöd av bostadsförsörjningslagen och kungörelsen den 14 december 1962 (nr 655) angående kommunala bostadsbyggnadsprogram meddelar bostadsstyrelsen föreskrifter om sådana program. Föreskrifterna ger ledning vid bedömningen av frågan vilka områden som kan anses utgöra enheter i bostadsförsörjningshänseende.

I flera remissyttranden understryks att staten inte bör ingripa med tvång mot kommunerna förrän det visat sig att det avsedda resultatet inte kan nås genom frivillig kommunal samverkan. Jag är av samma mening. Det bör som utredningen säger föreligga starka skäl för ingripandet. I varje bostadsförsörjningsområde där samverkan behövs måste prövas om ingripande påkallas för att bostadsförsörjningen skall främjas i den utsträckning som är nödvändig. Som utredningen föreslår bör denna prövning ankomma på Kungl. Maj:t. Jag biträder därför utredningens förslag om lagstiftning som ger Kungl. Maj:t befogenhet att ingripa med förordnande om gemensam bostadsförmedling. Som framhålls i ett yttrande bör ingripande kunna ske även om det rubbar ett bestående avtal mellan kommuner om gemensam bostadsförmedling. Självfallet förutsätts då att avtalet till följd av sitt innehåll eller sin tillämpning eller därför att det inte omfattar tillräckligt många kommuner inte tillgodoser de krav som måste ställas på effektivitet och enhetlighet.

En reservant i utredningen och några remissinstanser anser att avsteget från den kommunala självbestämmanderätten blir mindre om det statliga ingripandet förutsätter framställning från åtminstone en av de berörda kommunerna. Något sådant villkor gäller inte i de få andra fall där kommuner kan åläggas att samverka, nämligen i fråga om regionplan och på skolans område. Jag ansluter mig till de skäl överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län anfört mot reservantens förslag. Ett ingripande i den kommunala självbestämmanderätten som i det enskilda fallet skulle vara beroende av en kommuns intresse gentemot en annan kan jag inte förorda.

Kommunerna bestämmer själva hur aktivt de skall engagera sig i bostadsförsörjningen. Staten kan inte ålägga kommunerna att bygga bostäder. Mot denna bakgrund befarar några remissinstanser att vissa kommuner, om de tvingas in i samarbete, kommer att inskränka sitt bostadsbyggande. Jag har tidigare denna dag föreslagit riktlinjer för bostadspolitiken m. m. Mina förslag grundas på att kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen kommer att bestå och fördjupas. Allmän enighet råder om att bostadsförsörjningen är en viktig kommunal uppgift. Jag är övertygad om att kommunernas inställning till bostadsbyggandet inte påverkas på det sätt som befaras i de nämnda yttrandena.

Utredningen, som föreslår att samverkan skall ske i kommunalförbund, förutsätter att förbundsfullmäktige skall anta riktlinjer för verksamheten. Enligt min mening innebär detta inte tillräckliga garantier för att bostadsförmedlingen i det område som omfattas av förordnande om gemensam förmedling sker efter enhetliga principer. För att ett förordnande av Kungl. Maj:t skall bli meningsfullt bör det därför förbindas med skyldighet för de samverkande kommunerna att tillämpa *samma* anvisningsnormer i hela området. En bostadssökande som överklagar ett förmedlingsbeslut kan då få prövat om normerna följts i visst fall men däremot inte deras lämplighet.

I mitt anförande tidigare denna dag om riktlinjer för bostadspolitiken m. m. har jag föreslagit att sådana villkor för statligt bostadslån skall kunna ställas att kommunen får rätt att förmedla nyproducerade bostäder. Kommun som fått förmedlingsrätt på denna grund skall enligt mitt förslag vara skyldig att iaktta vissa anvisningsnormer. Avsikten är att dessa, om riksdagen godtar förslaget, skall tas in i bestämmelserna om bostadslån. Jag utgår från att förordnande om gemensam bostadsförmedling blir aktuellt endast i områden där kommunerna eller i vart fall någon av dem har förmedlingsrätt enligt bostadslånebestämmelserna och således måste följa de statliga anvisningsnormerna. Det med Kungl. Maj:ts förordnande förenade kravet på enhetliga normer medför då att de statliga normerna blir tillämpliga i alla de berörda kommunerna. Det är på grund av denna sammankoppling av bostadslånebestämmelserna och lagstiftningen om gemensamma bostadsförmedlingar inte nödvändigt att i lag eller med stöd av lag ange innehållet i anvisningsnormerna.

I de fall då frivillig kommunal samverkan på bostadsförmedlingens område fungerar tillfredsställande finns enligt min mening inte anledning att genom statligt ingripande bestämma vilken form för samverkan som skall användas.

I frågan om samverkansform i de fall då kommunerna åläggs att samverka är meningarna delade. Utredningen och de flesta remissinstanserna anser att kommunalförbund då bör vara obligatoriskt. Några remissinstanser föreslår att kommunerna skall ha valfrihet mellan kommunalförbund och avtal. Företrädarna för den senare meningen åberopar att kommunalförbund blir en alltför tungrodd organisation.

Jag anser i likhet med överståthållarämbetet att med hänsyn till både de samverkande kommunernas och de bostadssökandes intressen avtalsformen inte är lämplig om den inte kompletteras med särskild lagstiftning. Sådan lagstiftning kan inte övervägas i detta sammanhang. De nämnda intressena kan tillgodoses i tillräcklig omfattning om kommunalförbundsformen används. Jag biträder därför utredningens förslag.

Enligt kommunalförbundslagen kan ett redan befintligt kommunalförbund anförtros ytterligare uppgifter, under förutsättning att de deltagande kommunerna är desamma. Det är alltså inte alltid nödvändigt att bilda ett

särskilt kommunalförbund när Kungl. Maj:t förordnat om gemensam bostadsförmedling.

Några remissinstanser anser att självständiga kommunala bostadsförmedlingar skall kunna verka vid sidan av en gemensam förmedling. Förslagen är mer eller mindre långtgående. Vissa innebär att de lokala förmedlingarna skall ha de huvudsakliga förmedlingsuppgifterna och den gemensamma förmedlingen sörja endast för samordningen. Andra innebär att de lokala förmedlingarna främst skall vara filialkontor och informationsorgan för allmänheten. I ett yttrande önskas förbud mot dubbelorganisation.

Jag har i det föregående föreslagit att förordnande om gemensam bostadsförmedling skall förenas med skyldighet för de deltagande kommunerna att tillämpa samma anvisningsnormer. Det bör ankomma på kommunalförbundets organ att se till att denna skyldighet fullgörs. Den önskvärda effektiviteten och likformigheten kräver överblick som skapas bäst genom central ledning. Rörligheten på bostadsmarknaden inom området främjas också bäst om verksamheten leds centralt. Jag anser därför att kommunerna bör vara skyldiga att genom kommunalförbundet anordna en gemensam bostadsförmedling med det centrala organ som behövs för att verksamheten skall kunna drivas så som jag här har angivit.

I samband med riktlinjerna för bostadspolitiken m. m. har jag föreslagit anvisningsnormer som innebär att lägenheter i en kommun till viss andel skall få reserveras för särskilda grupper av bostadssökande. Denna andel kan vara olika för skilda kommuner. Om kommunerna ingår i kommunalförbund för gemensam bostadsförmedling synes det inte vara nödvändigt att ifrågavarande lägenheter fördelas av den gemensamma förmedlingen. På grund härav och för att bereda service åt allmänheten bör därför filialorgan kunna förekomma i kommunerna.

För kommunalförbund skall finnas förbundsordning som skall innehålla bestämmelse om bl. a. förbundsfullmäktiges antal och det antal ledamöter i fullmäktige varje medlemskommun skall utse. När kommunalförbund bildas på frivillig väg skall förbundsordningen fastställas av länsstyrelsen. Är kommunerna inte ense om förbundsordningens innehåll, kan fastställelse inte ske och förbundet inte komma till stånd.

I de få fall där kommunalförbund f. n. kan bildas mot kommunernas vilja är frågorna om förbundsordningens innehåll reglerade på följande sätt. I regionplaneförbunds fullmäktige utses en ledamot, tillika ordförande, av Kungl. Maj:t, 129 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385). Övriga ledamöter utses av medlemskommunerna till det antal för varje medlem som bestäms i förbundsordningen. Kan enighet i något hänseende inte uppnås angående förbundsordningen skall länsstyrelsen besluta därom. Kan enighet mellan medlemskommunerna i kommunalförbund på skolväsendets område inte uppnås angående förbundsordningen skall länsstyrelsen besluta därom efter samråd med läns skolnämnden, 47 § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319). I båda fallen gäller i övrigt kommunalförbundslagen.

Kommunalförbund kan bestå av kommuner i olika län. Bestämmelser om vilken länsstyrelse som i sådant fall fastställer förbundsordning saknas utom i byggnadslagen, där det i 130 § sägs att Kungl. Maj:t får bestämma att länsstyrelsen i ett av länen skall ta befattning med de regionplanefrågor som ankommer på länsstyrelse.

När det gäller kommunalförbund som bildas för gemensam bostadsförmedling enligt Kungl. Maj:ts förordnande bör förbundsordningen, om kommunerna inte är ense, i allmänhet beslutas av länsstyrelsen. Sådant kommunalförbund kommer sannolikt i vissa fall att omfatta kommuner i skilda län. Förhållandena torde då vara sådana att det inte bör åläggas en av länsstyrelserna att pröva förbundsordning och bestämma antalet fullmäktige från varje kommun. Denna uppgift bör åvila Kungl. Maj:t. Kommunalförbund för gemensam bostadsförmedling kommer i de flesta fall att omfatta en större stad med förortskommuner. För att lösningen av de intressekonflikter som kan uppstå till följd härav skall underlättas bör länsstyrelsen resp. Kungl. Maj:t ges befogenhet att utse ordförande i förbundsfullmäktige och förbundsstyrelsen, om medlemmarna inte kan bli ense härom.

Vad utredningen anfört om förbundsfullmäktige och förbundsstyrelse föranleder ingen erinran från min sida.

De lagbestämmelser som behövs för att kommuner skall kunna åläggas att anordna gemensam bostadsförmedling bör som utredningen föreslår tas in i bostadsförsörjningslagen. Det är då också lämpligt att dit flytta den nuvarande bestämmelsen i 10 § hyresregleringslagen om rätt för Kungl. Maj:t att ålägga viss kommun att anordna avgiftsfri bostadsförmedling.

Propositionen 1967:100 angående riktlinjer för bostadspolitiken m. m.

Beträffande företrädesvis frågorna om bostadsförmedlingarnas tillgång till bostäder och anvisningsnormer vid bostadsförmedling hänvisas till prop. 1967: 100 s. 117—146 samt 250—255.

Information om bostadstillgången

Beträffande bostadsförmedlingsutredningens uttalanden i frågan samt remissyttrandena hänvisas till prop. s. 32—34.

Departementschefen

När jag i fjol anmälde vissa bostadspolitiska frågor i anslutning till behandlingen av bostadsbyggnadsutredningens betänkande »Höjd bostadsstandard» (prop. 1966: 1 bil. 13 s. 201) yttrade jag att jag i likhet med utredningen ansåg att marknadsföringen av bostadslägenheterna måste ägnas större uppmärksamhet än tidigare. Jag fann det angeläget att de bostadssö-

kande vid val av bostad kunde få service från något organ som hade samlad överblick över bostadsmarknaden. Tanken att utveckla de kommunala bostadsförmedlingarna till organ härför förtjänade enligt min mening att övervägas.

Både i bostadsförmedlingsutredningens betänkande och remissyttrandena framhålls att de kommunala bostadsförmedlingarnas service åt allmänheten är viktig. Enligt min mening är det av vital betydelse för bostadsförsörjningen att den bostadssökande allmänheten kan få allsidig och saklig upplysning om bostadstillgången. I många kommuner är de bostadssökande i alltför stor utsträckning hänvisade till att skaffa sig uppgifter om läget på bostadsmarknaden genom kontakt med olika bostadsproducenter m. fl. De får därigenom ofta en ofullständig bild av möjligheterna att få sin bostadsefterfrågan tillgodosedd. En förbättring av informationen till allmänheten ser jag därför som en angelägen uppgift. Genom god sådan information ökas förutsättningarna att bostadsmarknaden skall fungera bra och tillgängliga bostäder bli fördelade på lämpligaste sätt. Med hänsyn till kommunernas centrala uppgifter i fråga om bostadsförsörjningen framstår det som en naturlig kommunal uppgift att svara för upplysning om bostadstillgången.

Den skyldighet att anordna bostadsförmedling som f. n. kan åläggas kommun torde få anses åtminstone i viss mån innefatta skyldighet att ge information till de bostadssökande. Hur långt denna skyldighet sträcker sig kan dock vara föremål för tvekan. Även i kommuner som inte har bostadsförmedling kan behövas information och annan service åt de bostadssökande.

Kommun är enligt bostadsförsörjningslagen skyldig att förmedla statliga lån till bostadsbyggandet. Vissa kommuner skall också upprätta bostadsbyggnadsprogram. Dessutom har kommunen sådan befattning med plan- och byggnadsfrågor att de personer som sköter dessa angelägenheter får ingående kännedom om bostadsförsörjningen i kommunen. Jag anser därför att det i allmänhet inom den kommunala förvaltningen finns underlag för en utvidgad serviceverksamhet av det slag jag berört. Det gäller i första hand att ta vara på och systematisera detta underlag. Där bostadsförmedlingar finns bör verksamheten knytas till dem. I andra kommuner kan service lämnas av någon tjänsteman med kännedom om förhållandena, t. ex. fastighetschef eller kommunalkamrer. Jag anser det viktigt att ett bestämt organ eller en särskild tjänsteman i kommunen är skyldig att fortlöpande samla och ordna alla tillgängliga uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen. Det kan ske genom kontakter med kommunala organ och bostadsproducenter. På grundval av det insamlade materialet bör bostadssökande som begär det informeras om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas belägenhet och utrustning, kostnader och andra förhållanden som bostadssökande behöver kännedom om.

Det bör enligt min mening inte möta hinder att kommun uppdrar åt ett bostadsföretag att ombesörja serviceverksamheten.

Jag föreslår således att kommunerna åläggs att svara för sådan information som jag här har angivit. Ett sådant åliggande bör skrivas in i bostadsförsörjningslagen.

Verksamhetens omfattning måste självfallet variera i kommunerna. I stora kommuner med bostadsbrist krävs särskilda initiativ för bostädernas marknadsföring. Jag vill emellertid understryka att även kommuner med jämvikt på bostadsmarknaden bör vara skyldiga att lämna de bostadsökande information om bostadstillgången.

Kommunala bostadsbyggnadsprogram

Beträffande nuvarande ordning hänvisas till prop. s. 37—38.

Departementschefen

Verksamheten med bostadsbyggnadsprogram har nu bedrivits omkring fyra år. Ca 400 kommuner är f. n. skyldiga att upprätta sådana program. De senast upprättade programmen, som avser åren 1966—1970, är de tredje i ordningen. Som jag har anfört tidigare denna dag i samband med anmälan av fråga om riktlinjer för bostadspolitiken m. m. synes denna verksamhet ha varit av stor betydelse som medel att skapa en realistisk grund för kommunernas planeringsåtgärder. Även i övrigt har erfarenheterna av verksamheten varit goda. Jag räknar därför med att verksamheten skall fortsätta, i huvudsak enligt de nu tillämpade riktlinjerna.

Som jag förut nämnt har programverksamheten hittills haft karaktär av försöksverksamhet, som avviker från de former för bostadsbyggandets planering som förutsattes vid bostadsförsörjningslagens tillkomst. Tiden synes mig nu vara inne att ge verksamheten en fastare förankring i lagen. 3 § i lagen bör därför ändras så att den bättre stämmer överens med den nu tillämpade ordningen för kommunernas planering av bostadsbyggandet. Som hittills bör bostadsbyggnadsprogram upprättas i kommun där ett kontinuerligt bostadsbyggande av någon omfattning förekommer eller kan förutses. F. n. skall bl. a. alla kommuner med över 10 000 invånare göra upp sådana program. Med hänsyn till kommunsammanläggningar synes det mindre lämpligt att behålla denna gräns. Vissa kommuner med flera invånare torde kunna undvara program, medan kommuner som f. n. har mindre än 10 000 invånare behöver program för sin expansion. Jag föreslår därför att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall får bestämma om kommun skall upprätta bostadsbyggnadsprogram. Skyldigheten torde framdeles komma att omfatta i stort sett samma kommuner som f. n.

Motionerna

Motionsyrkandena har återgivits ovan. Beträffande de skäl som anförts till stöd för yrkandena må här nämnas följande.

Motionärerna i motionerna *I: 821* och *II: 1026* anser det angeläget att de bostadssökande ges en god och samlad överblick över bostadsmarknaden på orten. Det är inom den kommunala förvaltningens ram naturligt att lämna erforderlig information. Motionärerna delar uppfattningen att kommunerna bör få ökade skyldigheter i detta hänseende. Det kommer att i första hand bli bostadsförmedlingarnas uppgift att svara för den utökade informationen. Mot departementschefens uppfattning att det inte bör möta något hinder att kommun uppdrar åt ett bostadsföretag att ombesörja serviceverksamheten, ställer sig motionärerna emellertid kritiska. Den bostadssökande har enligt motionärerna intresse av att få en samlad och objektiv överblick över bostadsmarknaden, och endast kommunen själv torde ha möjlighet att ge denna. Det måste vidare beaktas, att konkurrens finns eller bör finnas mellan skilda bostadsföretag på orten. Av hänsyn såväl till den bostadssökande som till kravet om konkurrens på lika villkor förefaller det motionärerna mindre lämpligt att ge ett visst bostadsföretag ensamrätt till sådan serviceverksamhet som omnämns i propositionen. Det naturliga är att — om inte kommunen har egen bostadsförmedling — det uppdras åt något förvaltningsorgan eller någon viss tjänsteman inom kommunen att svara för informationen.

Enligt motionärerna i motionerna *I: 822* och *II: 1025* är propositionsförslaget betänkligt genom att förslagen innebär en hårdare bindning än tidigare av den kommunala bostads- och förmedlingsverksamheten till statliga och regionala organs beslut och åtgärder. Motionärerna understryker risken för att de större kommunernas ställning i förmedlingsavseende blir alltför dominerande gentemot de mindre. I motionerna betonas att förslaget innebär ett klart avsteg från den kommunala självbestämmanderätten och bör därför avslås. Motionärerna tillmåter det stor betydelse att gemensam bostadsförmedling kan komma till stånd, men det måste enligt deras mening ligga i de kommunala myndigheternas avgörande att på frivillig grund ordna gemensam förmedling. Detta bör kunna komma till stånd genom överenskommelser i frivillig samverkan. Mot den bakgrunden anser motionärerna att formuleringen i 10 § hyresregleringslagen i omskrivet skick överföres till bostadsförsörjningslagen och inplaceras som en ny § 4.

Under hänvisning till bostadsförmedlingsutredningens uttalande, att det skall ankomma på kommunerna och inte länemyndigheterna att bestämma principerna för bostadsanvisningen, anser motionärerna vidare att kommunerna skall självständigt antaga bestämmelser för förmedlingsverksamheten.

I fråga om bostadsplaneringen anför motionärerna följande.

De förslag som i propositionen framföres angående kommunernas bostadsplanering kan vi delvis godkänna. Vi vill dock framhålla att bostadsbyggnadsprogrammen alltför mycket är präglade av ambition och optimism och därför inte helt kan läggas till grund för en sakligt underbyggd riks- eller regionplanering. Bostadsbyggnadsprogrammen har icke i rimlig utsträckning en motsvarighet i planberedskap eller fysisk planering. Bostadsbyggnadsprogrammen måste naturligtvis också bedömas i förhållande till kommunens totala investeringsplanering. Att mot den bakgrunden vidga styrningen av bostadsbyggnadsprogrammen till inriktning och omfattning är icke realistiskt. Mot denna bakgrund föreslår vi en annan formulering av § 3.

I motionerna *I: 823* och *II: 1027* anföres följande.

För vår del finner vi det angeläget att den samordning som är nödvändig vid tilldelningen av lägenheter till bostadssökande sker genom frivillig samverkan mellan kommuner inom område som utgör en bostadsförsörjningsmässig enhet. Såsom framhållits av Svenska kommunförbundet innebär ett åläggande för flera kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling ett betänkligt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten och bör därför om möjligt undvikas. Ytterligare ett antal remissinstanser ställer sig tveksamma till förslaget på grund av det ingrepp i den kommunala självstyrelsen som det måste anses innebära.

Departementschefen delar uppfattningen hos de remissinstanser som framhåller att staten inte bör ingripa med tvång förrän det visat sig att det avsedda resultatet inte kan nås genom frivillig kommunal samverkan. Han ansluter sig till utredningens uppfattning att det bör föreligga starka skäl för ingripandet.

Någon närmare precisering har inte skett, varken i utredningens betänkande eller i propositionen, av grunderna för lagens tillämpning. Vi är medvetna om svårigheterna att åstadkomma en närmare precisering. Det är enligt vår mening nödvändigt att lagen tillämpas med den största restriktivitet. Som utredningen framhåller har frågan om gemensamma bostadsförmedlingar aktualitet främst inom storstadsområdena. Begreppet enhet i bostadsförsörjningshänseende bör inte ges en alltför vid innebörd. För närvarande kan det inte anses att sådan enhet i regel utgöres av mera än en kommun utom i storstadsregionerna.

Vi finner det nödvändigt att åtgärder vidtages för att åstadkomma samordning av bostadsförmedlingsverksamheten i en sådan bostadsförsörjningsenhet som ett storstadsområde måste anses utgöra. Om det inte är möjligt att lösa detta på frivillighetens väg måste man acceptera att något slag av noggrant avgränsad fullmakt ges åt Kungl. Maj:t.

I motionen *II: 1015* framhålls att propositionsförslaget om bostadsförmedlingarna utgör ett stort framsteg och ökar samhällets möjligheter att tillgodose den bostadssökande allmänhetens intresse av en effektivare bostadsförmedling. Behovet av samordnad och effektivare bostadsförmedling är särskilt stort i framför allt Stor-Stockholmsområdet, till vilket cirka 40 % av landets bostadskö är koncentrerad. — En förutsättning för att en gemensam

bostadsförmedling skall bli effektiv är emellertid att samtliga lediga lägenheter lämnas till den gemensamma bostadsförmedlingen. Förordnandet av gemensamma bostadsförmedlingar blir förmodligen ganska verkningslöst om inte lagstiftningen utformas så, att förmedlingen garanteras rätt att förmedla i princip alla nyproducerade och ledigblivna hyreslägenheter.

Beträffande motionernas fullständiga innehåll hänvisas till motionerna I: 822, II: 1015, II: 1026 och II: 1027.

Utskottet

Genom förevarande proposition framlägges förslag till lagstiftning som ger Kungl. Maj:t rätt att förordna att kommuner i område som utgör en enhet i bostadsförsörjningshänseende skall anordna gemensam bostadsförmedling. Vidare föreslås skyldighet för kommun att fortlöpande samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen och att genom lämpligt organ informera de bostadssökande. Slutligen föreslås att den nuvarande verksamheten med kommunala bostadsbyggnadsprogram lagfästs. Lagändringarna föreslås träda i kraft vid utfärdandet.

Frågan om gemensamma bostadsförmedlingar har aktualitet främst i storstadsområdena. På grund av omvandlingen inom näringslivet söker sig allt fler människor dit för sin utkomst med påföljd att trycket på bostadsmarknaden och därmed också bostadsförmedlingarna ökar där. Flertalet av dem som önskar bostad i en storstadsregion torde betrakta hela regionen som en gemensam bostadsmarknad och har sällan en uttalad önskan att få bo i en speciell kommun. Nuvarande ordning med skilda väntetider och varierande principer hos bostadsförmedlingarna innebär emellertid att möjligheterna att få bostad växlar mellan olika kommuner inom området. En bostadssökande tvingas därför ofta att acceptera en bostad som exempelvis ligger långt från arbetsplatsen.

För närvarande saknas möjlighet för statsmakterna att ålägga kommuner att samverka i fråga om bostadsförsörjningen. Något kommunalrättsligt hinder för kommuner att komma överens om samverkan i bostadsförmedlingsverksamheten föreligger dock inte. I storstadsområden har kommunerna också frivilligt sökt samordna sina bostadsförmedlingar. Vad gäller framför allt Stockholms- och Göteborgsområdena har emellertid enligt vad remissyttrandena ger vid handen samordningssträvandena inte gett tillfredsställande resultat. Inte ens den år 1963 uppställda målsättningen för Stockholmsområdet om att 10 % av antalet nya lägenheter skulle tillföras Stockholms samordnade bostadsförmedling lär ha förverkligats. Stora olikheter råder också beträffande beviljade förturer i form av lägenhetsreservationer för vissa yrkesgrupper saml av sociala och medicinska skäl. Sålunda må här nämnas att år 1965 var förtursandelen i Stockholm mycket låg, 2 %, medan den i Stockholms förortskommuner var 39 %.

Mot bakgrund av bl. a. dessa omständigheter föreslår departementschefen

att, om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, Kungl. Maj:t skall äga förordna att kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skall anordna gemensam sådan förmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder. De föreskrifter som bostadsstyrelsen meddelar skall ge ledning vid bedömningen av frågan vilka områden som kan anses utgöra enheter i nyssnämnda hänseende. Har förordnande meddelats om gemensam bostadsförmedling avses de deltagande kommunerna skola handha denna i kommunalförbund. Enas de inte om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse skall länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län berörs, Kungl. Maj:t besluta. I propositionen 1967:100 angående riktlinjer för bostadspolitiken m. m. föreslår departementschefen vidare att länsbostadsnämnd skall på framställning av kommun kunna som villkor för bostadslån beträffande nyproducerade lägenheter föreskriva att kommunal bostadsförmedling skall få förfoga över rätten att anvisa sökande till lägenheterna. Länsbostadsnämnden skall därvid ha rätt att kräva att kommunernas förmedlingsverksamhet bedrivs i enlighet med vissa anvisningsnormer.

I motionerna I: 822 och II: 1025 yrkas avslag på propositionen i vad avser förslaget om fullmakt för Kungl. Maj:t att förordna om gemensam bostadsförmedling. Till stöd för yrkandet framhåller motionärerna att förslaget innebär ett betänkligt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten. De understryker också risken för att de större kommunernas ställning blir alltför dominerande gentemot de mindre. Motionärerna, som även uttrycker uppfattningen att det inte bör ankomma på lånenmyndigheterna att bestämma principerna för bostadsanvisningen, anser sammanfattningsvis att gemensamma förmedlingar bör få komma till stånd enbart efter överenskommelse mellan berörda kommuner.

Även i motionerna I: 823 och II: 1027 framhålles angelägenheten av frivillig samverkan mellan kommunerna. Motionärerna godtar emellertid förslaget om att Kungl. Maj:t skall ges fullmakt på området men anser det nödvändigt att lagen tillämpas med den största restriktivitet och att fullmakten därför noggrant avgränsas. Motionärerna föreslår en författningstext av innehåll att, om det för bostadsförsörjningens främjande är synnerligen nödvändigt, Kungl. Maj:t äger förordna, då frivillig kommunal samverkan inte kunnat uppnås, att bl. a. gemensam förmedling skall anordnas på sätt föreslås i propositionen.

Som framgått av det föregående råder f. n. en bristande samordning i bostadsförmedlingshänseende mellan olika kommuner i vissa storstadsregioner med stor bostadsbrist. Samordningssträvandena mellan berörda kommuner har som nämnts inte gett tillfredsställande resultat. En fullmaktslag skulle kunna verka som pådrivande faktor i dessa strävanden att nå överenskommelse om gemensam bostadsförmedling. Med hänsyn till bl. a. dessa omständigheter anser utskottet, även om verkan av lagstiftningen är svår-

bedömbär särskilt om någon av kommunerna som ingår i bostadsförmedlingen är avsevärt större än de andra, att Kungl. Maj:t bör få den i propositionen begärda fullmakten. Motionerna I: 822 och II: 1025, i vad däri yrkats avslag på propositionen i denna del, bör därför avslås. Utskottet vill dock i sammanhanget understryka vikten av att staten inte ingriper med tvång förrän det klart visat sig att det avsedda resultatet inte kan nås genom frivillig samverkan. Som departementschefen framhåller måste det föreligga starka skäl för ingripandet. Syftet med motionerna I: 823 och II: 1027 får härigenom anses vara i huvudsak tillgodosett. Utskottet anser det dock inte erforderligt att låta det sagda komma till närmare uttryck i lagtexten.

Såsom framgår av propositionen har det i Stockholms-området hittills visat sig omöjligt att vid förhandlingar om gemensam bostadsförmedling nå enighet om ett förslag att lägenhetsreservationer skulle maximeras till 20 % av de årligen nyproducerade lägenheterna. Med hänsyn till de skilda förhållanden som råder i de olika kommunerna är det förståeligt att svårigheter yppats i samordningssträvandena på denna punkt. Utskottet vill som sin mening endast framhålla — utan att närmare ange ett bestämt procenttal — att det är betydelsefullt att kommunerna för sina angelägna ändamål, särskilt sådana som sammanhänger med stark expansion, får en rimligt avvägd andel av de ifrågavarande lägenheterna. Som departementschefen framhåller kan det vara motiverat att denna andel bestämmas olika för olika kommuner.

En förutsättning för att en gemensam bostadsförmedling skall bli effektiv är enligt motionärerna i motionen II: 1015 att bostadsförmedlingen får rätt att förmedla alla inom området nyproducerade och ledigblivna hyreslägenheter. Motionärerna hemställer att författningstexten kompletteras i i enlighet härmed.

Tanken på sådan obligatorisk förmedling har tidigare avisats av riksdagen. Enligt utskottets mening skulle också en förmedling av dylikt slag kräva en omfattande lagstiftning, vars tillämpning skulle bli tungrodd och förutsätta en betydande kontrollapparat för att bli effektiv. Det förslag till ny hyreslag som remitterats till lagrådet innebär att hyresgäster i orter med bostadsbrist skall få rätt att byta sina hyreslägenheter utan hyresvärdens medgivande. Införs en sådan rätt synes det vidare såsom departementschefen framhåller inte lämpligt att genom lagstiftning om obligatorisk förmedling ålägga hyresvärdarna att till förmedlingen lämna alla lediga bostäder. Vid angivna förhållanden bör motionen II: 1015 avslås.

Mot de förslag i övrigt, som äger samband med förslaget om överflyttande till bostadsförsörjningslagen av bestämmelsen i 10 § hyresregleringslagen om rätt för Kungl. Maj:t att ålägga viss kommun att anordna avgiftsfri bostadsförmedling, har utskottet ingen erinran.

I fråga om information om bostadstillgången anser departementschefen att kommunen bör åläggas ansvaret härför. I propositionen

nen föreslås att kommunen skall genom lämpligt organ fortlöpande samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen. På begäran skall bostadsökande underrättas om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas belägenhet, storlek och utrustning, bostadskostnader samt andra förhållanden som bostadsökande behöver kännedom om. Där bostadsförmedling finns bör verksamheten enligt departementschefen knytas till denna. I andra kommuner anses service kunna lämnas av någon bestämd tjänsteman med kännedom om förhållandena, t. ex. fastighetschef eller kommunalkamrer. Enligt departementschefen bör hinder inte möta att kommun uppdrar åt ett bostadsföretag att ombesörja serviceverksamheten.

Mot sistnämnda uttalande riktas i motionerna I: 821 och II: 1026 kritik. Motionärerna anser att en bostadsökande har intresse av att få en samlad och objektiv bild av bostadsmarknaden, och att endast kommunen har möjlighet att ge denna. De framhåller även att konkurrens finns eller bör finnas mellan skilda bostadsföretag på orten. Motionärerna hemställer på grund härav att kommunens skyldighet att svara för information åt bostadsökande inte skall kunna överföras på visst bostadsföretag.

Enligt utskottets mening är det angeläget att de bostadsökande ges en god och samlad överblick över bostadsmarknaden på orten. I likhet med departementschefen anser därför utskottet att kommunerna bör åläggas att i enlighet med författningsförslaget svara för information på området. Naturligen bör denna verksamhet bedrivas inom den kommunala förvaltningens ram, främst genom bostadsförmedlingarnas försorg. Om det emellertid i något enstaka fall skulle visa sig att kommunen inte har möjlighet att själv på ett tillfredsställande sätt svara för informationen bör, om kommunen önskar det, hinder inte föreligga att överlåta informationen åt ett bostadsföretag. Utskottet vill dock understryka att detta bör ifrågakomma bara i undantagsfall och endast under nu angivna förutsättningar.

Beträffande de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen föreslår departementschefen att bostadsförsörjningslagen så ändras att den bättre stämmer överens med den nu tillämpade ordningen för kommunernas planering av bostadsbyggandet.

I motionerna I: 822 och II: 1025 framhålls att bostadsbyggnadsprogrammen allt för mycket är präglade av ambition och optimism och därför inte helt kan läggas till grund för en sakligt underbyggd riks- eller regionplanering. Bostadsbyggnadsprogrammen har enligt motionärerna inte i rimlig utsträckning en motsvarighet i planberedskap eller fysisk planering. De måste också bedömas i förhållande till kommunens totala investeringsplanering. Att mot den bakgrunden vidga »styrningen av bostadsbyggnadsprogrammen till inriktning och omfattning» är enligt motionärerna inte realistiskt. De föreslår därför ändring av författningsförslaget bl. a. på så sätt att bostadsbyggnadsplanen i överensstämmelse med vad som gäller skall lända till huvudsaklig efterrättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen.

Som framgår av propositionen har programverksamheten på byggnadsområdet hittills haft försökskaraktär. I likhet med departementschefen anser utskottet att den nuvarande verksamheten bör lagfästas. Liksom tidigare bör som departementschefen framhåller bostadsbyggnadsprogram upprättas i kommun där ett kontinuerligt bostadsbyggande av någon omfattning förekommer eller kan förutses. Med hänsyn till kommunsammanläggningarna föreslås i propositionen att bestämmelsen av innehåll att alla kommuner med över 10 000 invånare skall göra upp sådana program slopas. Utskottet biträder uppfattningen och tillstyrker propositionsförslaget att Kungl. Maj:t får i varje särskilt fall bestämma om kommun skall upprätta bostadsbyggnadsprogram. Vid angivna förhållanden bör motionerna I: 822 och II: 1025 inte föranleda någon riksdagens åtgärd i denna del.

På grund av det ovan anförda får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med avslag å motionerna I: 822 och II: 1025, I: 823 och II: 1027 samt II: 1015, såvitt däri yrkats ändring i lagförslagen, måtte antaga de genom förevarande proposition nr 101 framlagda lagförslagen;

B. att motionerna I: 821 och II: 1026, i vad de ej kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 822 och II: 1025 samt I: 823 och II: 1027, i vad de ej kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 maj 1967

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson, Göran Karlsson, Svante Kristiansson, Knut Johansson, Ebbe Ohlsson, Erik Jansson, Åkesson och Hermansson*;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp*, Nyberg, Grebäck, Hedin, Persson i Tandö, fröken Anderson i Lerum och herr From.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

Vid A. i utskottets hemställan

I. av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Hedin*, vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets utlåtande rörande de kommunala bostads-

byggnadsprogrammen som börjar på s. 21 med orden »I motionerna» och slutar med orden »denna del» bort ha följande lydelse:

Såsom i motionerna I: 822 och II: 1025 framhålls är bostadsbyggnadsprogrammen ofta inte av den karaktären att de helt kan läggas till grund för en sakligt underbyggd riks- eller regionplanering. Bostadsbyggnadsprogrammen har inte i rimlig utsträckning en motsvarighet i planberedskap eller fysisk planering. De måste också bedömas i förhållande till kommunens totala investeringsplanering. Att mot den bakgrunden vidga styrningen av bostadsbyggnadsprogrammen till inriktning och omfattning kan inte vara realistiskt. Författningsförslaget bör därför ändras bl. a. på så sätt att bostadsbyggnadsplanen skall lända till huvudsaklig efterrättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen.

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 822 och II: 1025 i denna del måtte för sin del beträffande 3 § i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande antaga följande som utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

I den omfattning som Kungl. Maj:t bestämmer skall kommun förlöpande upprätta *bostadsbyggnadsprogram i syfte att främja att bostadsbyggandet inom kommunen förberedes och genomföres på ett ändamålsenligt sätt.*

Bostadsbyggnadsprogram skall upprättas efter samråd med myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer och tillställas myndigheten.

Närmare föreskrifter om *bostadsbyggnadsprogram* meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

(Utskottets förslag)

I den omfattning som Kungl. Maj:t bestämmer skall kommun förlöpande upprätta *bostadsbyggnadsplan. Denna skall lända till huvudsaklig efterrättelse beträffande bostadsproduktionen inom kommunen.*

Bostadsbyggnadsplan skall upprättas efter samråd med myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer och tillställas myndigheten.

Närmare föreskrifter om *bostadsbyggnadsplan* meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

II. av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Hedin*, vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets utlåtande rörande gemensamma bostadsförmedlingar som börjar på s. 19 med orden »Som framgått» och slutar med orden »olika kommuner» bort ha följande lydelse:

Propositionens förslag innebär att bestämmelserna i hyresregleringslagen skall ersättas med bestämmelser som skall ingå i lagen om bostadsförsörjning. Den föreslagna lagändringen innebär väsentligt ökade fullmakter åt Kungl. Maj:t. Den tidigare bestämmelsen gällde en enskild kommun, å vilken hyresregleringslagen var tillämplig, under det att det nya lagförslaget

avses gälla ett antal kommuner inom ett s. k. bostadsförsörjningsområde.

Utskottet, som vill understryka det förhållandet att gemensam bostadsförmedling kan anordnas av ett antal kommuner i frivillig samverkan, anser att gemensamma förmedlingar skall kunna bildas endast efter överenskommelse med berörda kommuner. Fullmaktslagen i den utformning den fått i förslaget till 4 § innebär ett klart avsteg från den kommunala självbestämmanderätten och kan därför inte av utskottet accepteras. Med tillstyrkande av motionerna I: 822 och II: 1025 i denna del avstyrker utskottet därför bifall till propositionen i motsvarande del. Härav följer att utskottet inte finner skäl föreligga att ändra lagtexten på sätt föreslås i motionerna I: 823 och II: 1027.

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 822 och II: 1025 i denna del och med avslag på motionerna I: 823 och II: 1027 måtte för sin del beträffande 4 § i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande antaga följande som utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, äger Kungl. Maj:t förordna, att kommun skall anordna avgiftsfri bostadsförmedling samt att kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skola anordna gemensam sådan förmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

Har förordnande meddelats om gemensam bostadsförmedling, skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund. Enas de icke om förbundsordningen eller ändring av den eller om ordförande i förbundets fullmäktige eller styrelse, beslutar länsstyrelsen eller, om kommuner i mer än ett län beröras, Kungl. Maj:t. I övrigt gäller lagen den 31 maj 1957 (nr 281) om kommunalförbund.

(Utskottets förslag)

Kungl. Maj:t äger förordna att i kommun avgiftsfri bostadsförmedling skall anordnas på kommunens bekostnad.

Kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende äga rätt att genom överenskommelse i frivillig samverkan gemensamt anordna bostadsförmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

III. av herrar *Alexanderson, Åkesson, Hermansson, Nyberg, Grebäck* och *From*, vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets utlåtande beträffande de gemensamma bostadsförmedlingarna som börjar på s. 20 med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »i lagtexten» bort ha följande lydelse:

Utskottet vill dock i sammanhanget understryka vikten av att staten inte ingriper med tvång förrän det klart visat sig att det avsedda resultatet inte kan nås genom frivillig samverkan. Som departementschefen framhåller måste det föreligga starka skäl för ingripandet. Lagen skall därför tillämpas med den största restriktivitet. För att nå detta syfte bör författningstexten så utformas att fullmakten däri blir noggrant avgränsad.

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 823 och II: 1027 och med avslag på motionerna I: 822 och II: 1025, såvitt gäller förevarande lagrum, måtte för sin del beträffande 4 § i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande antaga det genom propositionen framlagda förslaget med den ändringen att 4 § erhåller följande som utskottets förslag betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, äger Kungl. Maj:t förordna, att kommun skall anordna avgiftsfri bostadsförmedling samt att kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skola anordna gemensam sådan förmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

(Utskottets förslag)

Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande, äger Kungl. Maj:t förordna, att kommun skall anordna avgiftsfri bostadsförmedling samt att, om erforderlig kommunal samverkan ej kunnat uppnås, kommuner i område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende skola anordna gemensam sådan förmedling och tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder.

Har förordnande — — — — — om kommunalförbund.

Vid B. i utskottets hemställan

av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Åkesson, Hermansson, Nyberg, Grebäck, Hedin* och *From*, vilka ansett

a) att det avsnitt av utskottets utlåtande i fråga om information om bostadstillgången som börjar på s. 21 med orden »Enligt utskottets» och slutar med orden »angivna förutsättningar» bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det angeläget att de bostadssökande ges en god och samlad överblick över bostadsmarknaden på orten. I likhet med departementschefen anser därför utskottet att kommunerna bör åläggas att

i enlighet med författningsförslaget svara för information på området. Självfallet bör denna verksamhet bedrivas inom den kommunala förvaltningens ram, främst genom bostadsförmedlingarnas försorg. På grund härav och med hänsyn till vad i motionerna I: 821 och II: 1026 anförts om önskvärd konkurrens mellan bostadsföretagen synes det principiellt oriktigt att överlåta åt visst bostadsföretag att å kommunens vägnar handha denna informationsverksamhet. Departementschefens uttalande i denna del bör därför inte godtagas.

b) att utskottet bort hemställa,

B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 821 och II: 1026 måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförts om att kommuns skyldighet att svara för information åt bostadssökande ej skall kunna överföras på visst bostadsföretag.